

2022 Vízia rozvoja a riadenia Tatranského národného parku

Autorka: Ing. Katarína Maj Vrábelová

ÚVOD

Tento dokument bol zostavený na základe mojich rozhovorov o súčasnom a želanom stave Tatranského národného parku (TANAP) s ochranármi, lesnými hospodármi, súčasnými a bývalými pracovníkmi TANAPu, miestnymi samosprávami, podnikateľmi v cestovnom ruchu vo Vysokých Tatrách, horskými vodcami, sprievodcami, dokumentaristami a neziskovými organizáciami.

Víziu TANAPu opieram o tri hlavné poslania správy parku:

1. Ochrana prírody v TANAPe

Zabezpečiť hlavnú úlohu národného parku podľa princípov Medzinárodnej únie na ochranu prírody a prírodných zdrojov (IUCN), aby na čo najväčšom území boli ochránené prirodzené ekosystémy s nerušeným priebehom prírodných procesov. Ukončiť dôležitú reformu národných parkov na území TANAPu. Priniesť čo najskôr a čo najviac mitigačných a adaptačných opatrení zmierňujúcich klimatickú krízu a chrániacich vodné zdroje.

2. Tvorba kooperatívneho prostredia na území TANAPu

Iniciovať zmysluplnú a intenzívnu spoluprácu v prvom rade so samosprávami, so subjektmi v cestovnom ruchu a v kúpeľníctve, s ostatnými podnikateľmi a inštitúciami pôsobiacimi na území TANAPu, komunikovať s miestnou či celoslovenskou komunitou, aby sa spoločnými silami naplňal mandát TANAPu. TANAP nie je vlastníkom prírody, iba správcom. Vlastníkom prírody sú všetci občania Slovenskej republiky a je v ich najlepšom záujme ju chrániť a postarať sa spoločnými silami o zdravé ekosystémy.

3. Zabezpečenie najkrajších zážitkov na území TANAPu

Vybudovať silnú značku TANAP. Prilákať a vytvoriť čo najlepšie podmienky a služby pre všetky skupiny návštevníkov, pre tvorbu ich fyzickej a psychickej pohody. Od spoznávania TANAPu už doma, dobrej prípravy pred návštevou, po kvalitné dopravné riešenia, udržiavané chodníky a cyklochodníky. Stanoviť jasné a širokou spoločnosťou akceptované pravidlá pre spoločnú ochranu prírody.

Táto vízia pokrýva územnú pôsobnosť správy TANAPu a priľahlé či cezhraničné územie, ktoré priamo alebo nepriamo vplýva na pôsobenie národného parku.

1. OCHRANA PRÍRODY

Hlavné poslanie národného parku je stanovené Zákonom č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a ďalšou legislatívou¹, ktorá definuje úlohy správy národného parku, špecificky interpretované pre národný park TANAP cez jeho štatút. Poslanie národného parku sa ďalej opiera o rámec európskej

---

¹ Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov

Zákon č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

legislatívy a stratégií², Nature 2030 IUCN Program³ a UNESCO Človek a Biosféra Program⁴. Uvedené rámce usmerňujú spravovanie národných parkov spôsobom, ktorý môže prispieť k rozvoju miestneho hospodárstva podporou vzdelávacieho a rekreačného turizmu v rozsahu, ktorý nezníži účinnosť úsilia o ochranu.

Klíma a TANAP

Nie úplne novou výzvou pre národný park je zmena klímy a jej dopady – extrémne výkyvy počasia, požiare, vysychanie lesných porastov, zadržiavanie vody v prírode. Správa národného parku sa musí hlbšie zamerať na detailnejší monitoring prostredia a kondície ekosystémov, zapájať sa do medzinárodných výskumných projektov a do dialógu s partnerskými národnými parkmi. Hľadať príležitosti a vytvárať opatrenia, aby boli dopady miernejšie a aby sa predchádzalo katastrofám a veľkým environmentálnym škodám. Samotná Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 ponúka 20 miliárd EUR ročne na výskum a boj so stratou biodiverzity a klimatickou krízou, čo je príležitosť na získanie finančných zdrojov.

Voda a TANAP

Spolu so zodpovednými orgánmi musí TANAP vyvinúť širšiu iniciatívu na ochranu podzemných vôd a vodných zdrojov. Chrániť kvalitu a v rámci možností kvantitu vodných tokov a prameňov.

Pre naplnenie hlavného poslania správy národného parku je dôležité mať jasný a zrozumiteľný mandát, dostatočné finančné a materiálne prostriedky, odborný a férovo odmenený personál ako aj jasné a zrozumiteľné pravidlá, ktorým rozumie široká verejnosť.

1.1. Jasný a zrozumiteľný mandát

Reforma národných parkov umožňuje efektívnejšie vykonávanie kompetencií, avšak potrebné je zavŕšenie procesu **aktualizáciou a schválením zonácie** Tatranského národného parku.

Je nevyhnutné reštartovať tento proces so súčinnosťou kompetentných orgánov a inštitúcií. Špecifickosť a náročnosť procesu je spojená s rôznymi záujmami, ktoré sú vykonávané na území národného parku. To znamená, že je potrebné vstúpiť opäť do procesu diskusie s verejnosťou, miestnymi samosprávami a záujmovými skupinami. Nástrojom je aktualizácia, resp. tvorba dokumentu **Program starostlivosti o národný park a Návštevný poriadok**. Diskusia sa musí iniciovať aj s cezhraničným dosahom, teda aj s participáciou poľskej strany pre priblíženie prístupov starostlivosti o tatranské územie.

Program starostlivosti má vysvetliť netechnickou rečou princípy a pravidlá zonácie a pokryť všetky oblasti efektívnej ochrany, spolupráce na území a starostlivosti o návštevníka národného parku.

Tento proces bude úspešný, ak bude od začiatku prebiehať diskusia so samosprávami, reprezentantmi záujmových skupín a širokou verejnosťou. Ako nástroj je potrebné využiť medzinárodné metodológie a tzv. „Stakeholders Involvement Plan“ s dostatočným rozpočtom a odborným externým tímom s expertízou na prácu s verejnosťou. Metodológia vie nastaviť komunikáciu programu, ako prijímať a spracovať pripomienky verejnosti už v procese prípravy programu tak, aby nevznikali nesúlady a neprichádzali dodatočné pripomienky na hotový dokument, čím by sa nekonečne oddŕľoval proces schválenia.

² Smernica Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva
Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, Nová stratégia EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy

³ IUCN – The International Union for Conservation of Nature - Global Standard for Nature-based Solutions

⁴ UNESCO Man and Biosphere

1.2. Dostatočné prostriedky

TANAP ako príspevková organizácia je závislá od financovania zo štátneho rozpočtu. Je táto organizácia dostatočne dofinancovaná? Dokáže vstupné zvýšiť starostlivosť a kvalitu služieb TANAPu? Práve v príprave programu starostlivosti o národný park je potrebné určiť ideálny stav / scenár starostlivosti o park, ako má vyzeráť cieľový rozpočet tejto organizácie. Správa potrebuje dostatočný počet a rozmanitosť technických odborníkov, výskumníkov a podporný personál, aby vedela chrániť prírodné procesy, investovať do údržby chodníkov a pod. Veľkou kapitolou bude operatívny monitoring a manažment, ktorý bude vzhľadom na urýchľujúcu klimatickú zmenu nevyhnutný.

Na program starostlivosti by mal nadväzovať niekoľkoročný implementačný plán programu (s horizontom napr. 5 alebo 10 rokov), kde sa definujú opatrenia, ktoré sa v určenom časovom období budú implementovať, ako aj zdroje, z ktorých sa budú financovať. Je potrebné hľadať nové alternatívne zdroje, aby sa závislosť od štátneho rozpočtu znižovala. Nemá to byť iba forma vstupného, čo musí byť kvalitne pripravený nástroj nielen na financovanie ale aj ako nástroj kontroly návštevnosti. Je potrebné zapájať sa do výziev európskych fondov a ďalších finančných mechanizmov, či do vedeckých medzinárodných projektov, čo prinesie aj nový know-how pre organizáciu. Ťažba, ako ďalší zdroj, sa musí realizovať v súlade s princípmi prírody blízkeho hospodárenia lesa a tak, aby bola finančne výhodná.

1.3. Odborný a férovo odmenený personál

Niet pochýb, že v správe TANAPu pracujú „srdciari“ – ľudia, ktorí žijú svojou prácou. Ale nie je tajomstvom, že veľa „srdciarov“ zo správy odišlo, a to kvôli finančným podmienkam. Odbor ochrany životného prostredia už nevie konkurovať iným profesiám, častokrát s nižšou kvalifikáciou. Za ich odchodom stojí aj nemožnosť odborného a profesionálneho rastu či nezadefinovaný etický kódex zamestnancov. Aj nároky na fungovanie správy sa zmenili – dnes je dôležitá aj forma, nielen obsah. Partneri či návštevníci TANAPu sa musia osloviť v online a mediálnom priestore. To vyžaduje kvalitné komunikačné prostriedky. Pre získavanie financií z fondov, z technických asistencií a z medzinárodných programov je potrebné mať pripravené kvalitné projekty. To chce úplne iný know-how, ako iba „ochranársky“. Aj tento prierez odbornou vybavenosťou a zhodnotením motivácie musí byť vstupom pre tvorbu programu – toho ideálneho scenára, ktorý udáva víziu cieľového stavu organizácie.

1.4. Jasná a zrozumiteľná pravidlá pre širokú verejnosť

Prečo máme bezzásahové zóny? Prečo niekde ťažíme? Prečo niekde nemôže vstúpiť človek? So psom? S náhubkom? Kde by mal návštevník ideálne parkovať? Kde môžeme stavať a do akých rozmerov?

Potrebujeme komunikovať netechnicky, s porozumením verejnosti, a to ešte pred implementáciou a schválením. Cieľ je, aby verejnosť rozumela činnosti TANAPu a vo všetkých smeroch ju podporovala a bola jej nápomocná. Ak niekde TANAP dáva hranice alebo spoplatňuje, verejnosť rozumie prečo. Vie si to pozrieť online, pozná aktuálny a výhľadový stav.

2. KOOPERATÍVNE PROSTREDIE NA ÚZEMÍ TANAPU

Spolupráca, otvorený a proaktívny dialóg zo strany TANAPu na vlastnom území, kde sa vykonáva ekonomická a sociálna aktivita, najmä formou cestovného ruchu, lesníctva, zdravotníctva a kúpeľníctva.

2.1. Intenzívna a proaktívna komunikácia so samosprávami

Správa TANAPu potrebuje nadviazať intenzívny a proaktívny dialóg so samosprávami, najmä mestom Vysoké Tatry, obcou Štrba a mestom Poprad. Cieľom je aktivovať všetky tieto subjekty, ale aj širšiu verejnosť, aby vnímali a rozumeli cieľom ochrany.

2.2. Spoločná vízia pre starostlivosť a udržateľný rozvoj územia

TANAP musí rozumieť potrebám samospráv a miestnych záujmových skupín a hľadať možnosti ako ich naplniť a vytvárať osvetu, aby tieto potreby boli zlučiteľné s cieľmi ochrany.

2.3. Spoločná propagácia a hrdosť na región

Tatranská príroda je najväčšia atrakcia cestovného ruchu v regióne. TANAP musí pomôcť zdefinovať prírodu ako "produkt", ktorý majú návštevníci zažiť a správa im ho má sprostredkovať a chrániť ho. Aj TANAP by mal následne propagovať a mať integrované všetky ďalšie vzácne a hodnotné pamiatky či služby na území parku. Vďaka tomu sa môže pýšiť kvalitnými službami v cestovnom ruchu (chaty, horské vodcovia, nosiči), výsledkami v kúpeľníctve či úspechmi v liečbe dýchacích chorôb v ústave na Vyšných Hágoch. Propagovať môže aj tradičné lesnícke spôsoby najstaršej lesníckej školy v Liptovskom Hrádku. Ich úspech je úspechom regiónu, úspech regiónu je aj značkou úspechu TANAPu. Štartom bude tvorba Programu starostlivosti o národný park s návštevným poriadkom. TANAP bude proaktívne vstupovať do prípravy verejných dokumentov a projektov, lokálnych či národných, aby vznikla nová kvalita vzťahov a atmosféra spolupráce a vzájomnej pomoci.

3. NAJKRAJŠIE ZÁŽITKY V TANAPE

Tretia časť vízie reaguje na človeka a jeho záujem tráviť čas v TANAPE. Zaujíma sa o jeho súčasné potreby, snaží sa ho informovať a vzdelávať pri každej príležitosti a hľadá spôsoby, ako mu priblížiť čo najviac a čo najkrajších zážitkov z objavovania TANAPu.

Výskyt pandémie COVID-19 spôsobil zhoršujúci sa stav spoločnosti, narúša sa sociálna súdržnosť a mentálne zdravie spoločnosti, ohrozený je blahobyt a súčasný štandard života.

Príroda je dôležitá pre mentálne a fyzické zdravie a schopnosť spoločnosti vyrovnávať sa s globálnymi zmenami, ohrozeniami zdravia a katastrofami. „Prírodu v našich životoch potrebujeme.“⁵ TANAP musí taktiež pomôcť v tejto úlohe.

3.1. Kto je náš návštevník a aké má potreby

Správa parku potrebuje rozumieť, aké skupiny navštevujú vzácne územie. Kedy chodia na výlety, akým spôsobom dopravy, kde potrebujú parkovať, kde musia ísť na WC, kde je ohrozená ich bezpečnosť pri pohybe v teréne a ako tomu môžeme zabrániť. Vzácnu skupinou návštevníkov sú deti – je potrebné hľadať spôsoby, ako ešte viac priblížiť park deťom, ale aj seniorom, imobilným osobám tak, aby nebolo narušené poslanie ochrany prírody.

---

⁵ Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030

3.2. Vzdelávanie

Kľúčová je výchova a vzdelávanie návštevníkov, už doma pred televízorom alebo v mobile, ale aj dispozíciou strážcov TANAPu v národnom parku, kde podávajú informácie a upozorňujú na zásady pohybu v prírode, vysvetľujú pravidlá návštevného poriadku. Cieľom je, aby sa aj návštevník stal jedným z ochrancov či strážcov prírody, aby sa vzájomne a ľudsky vedeli upozorňovať, keď nejaký druh správania môže mať negatívny vplyv na prírodu. Tak ako kedysi.

3.3. Spolupráca s lokálnymi partnermi

Úlohy vzdelávania a ochrany sa zhostujú aj komerční sprievodcovia či chatári, horskí vodcovia, záchranári, nosiči, hotelieri, poskytovatelia služieb. Spolu tvoríme produkty, online obsah, ktorý prispeje k lepšej propagácii. Služby a kvality lokálnych partnerov propaguje aj TANAP. Spoločnými silami sa zaujímame o potreby návštevníkov a snažíme sa formovať jeho správanie smerujúce k rešpektu a ochrane prírody. TANAP sa zaujíma o život obyvateľov, aké má radosti a starosti, ako mu vie pomôcť a ako vie jeho každenný život a potreby skĺbiť s cieľmi ochrany.

3.4. Vhodná a moderná infraštruktúra a navigácia

Chodníky a cyklochodníky sú v dobrom stave, zrozumiteľne značené a udržiavané. Pri tvorbe alebo väčších opravách sa vyhľadávajú také metódy, aby vznikali čo najmenšie náklady na údržbu, aby infraštruktúra bola odolná extrémnym výkyvom počasia. Je myslené na toalety, odpady, pravidlá návštevného poriadku sú na očiach všade kde sa dá, ale v rozumnej miere, aby nevznikol vizuálny smog.

3.5. TANAP je rešpektovaná značka

Pozitívny imidž TANAPu je budovaný aj vrátením rešpektu a silného mena na scénu. TANAP musí osloviť modernými spôsobmi, kvalitnými snímkami a videami. Musí budovať svoje meno aj priateľským prístupom a dostupnosťou. TANAP má svojich ambasádorov národného parku, filmárov, športovcov, spisovateľov, ktorí milujú toto prostredie.

3.6. TANAP sa stane UNESCO svetové dedičstvo

Tatranský národný park reprezentuje dve nádherné kvality – unikátny ekosystém a kultúrne dedičstvo. Tatry sú dôležitou hodnotou pre súčasné a budúce generácie. Spolu s poľskou stranou treba zabojsovať, aby sa Tatry dostali tam kde patria – na zoznam svetového dedičstva UNESCO tak, aby sa značka Tatry a TANAP ešte viac dostala do sveta a aby sa toto dedičstvo chránilo globálne.

NA ZÁVER

Manažovanie územia TANAPu núti správu národného parku hľadať tú správnu mieru a spôsob, ako zlepšovať stav v prírode, ale zároveň vytvoriť pre človeka priestor, aby mal s ňou čo najintenzívnejší kontakt.

Je potrebné, aby TANAP čím skôr rozpracoval svoj strategický program či víziu s jasnými a merateľnými cieľmi ochrany na stanovené obdobie. Aby sa tento program stal vlastníctvom a bibliou verejnosti. Je potrebné, aby program bol ambiciózny, komplexný a náročný – ide o veľa, o vzácne a unikátne územie, o Tatranský národný park.